

JOSEP DANIEL CLIMENT

LA PARTICIPACIÓ DELS VALENCIANS
EN EL PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL
DE LA LLENGUA CATALANA

El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana se celebrà a Barcelona des del 13 fins al 18 d'octubre de 1906. La iniciativa havia partit d'Antoni M. Alcover (1862-1932), el qual, l'any 1904, pensava realitzar un congrés de sintaxi catalana, ja que estava interessat en la conservació d'una sèrie de característiques del català clàssic que encara mantenia el mallorquí i que s'havien perdut en la resta del domini lingüístic. Després de consultar el projecte amb el lingüista Bernhard Schädel i amb altres amics, decidí convertir el projecte original en un Congrés Internacional de la Llengua Catalana, i així ampliar la participació als romanistes europeus de més prestigi per tal que aportaren les seues experiències i els seus coneixements a l'estudi del català, ja que a les nostres terres pràcticament no existien els especialistes en lingüística que calien per a portar endavant les reformes necessàries per a la consolidació de la llengua.

Al principi de 1905 es constituí la Comissió organitzadora que donà a conèixer una primera circular de convit al Congrés on s'informava sobre els temes que s'havien de tractar i, al final d'any, es van convocar les sessions per al principi d'abril de 1906, però una sèrie de circumstàncies van fer que la reunió científica s'ajornara fins al mes d'octubre.

Al Congrés van participar i manifestar la seua adhesió un gran nombre de romanistes europeus com Alfred Morel-Fatio, de la Universitat de París; Joseph Saroihandy, professor del Liceu de Versalles; Amadeu Pagès, professor del Liceu de La Rochelle; Joseph Calmette, professor de la Facultat de Lletres de Dijon; Anicet R. Gonçalves Vianna, de la Universitat de Lisboa; Pere E. Guarnerio, catedràtic de la Universitat de Pavia-Milà; M. Menéndez y Pelayo, director de la Biblioteca Nacional de Madrid, i Bernhard Schädel, professor a la

Universitat de Halle (Alemanya). Aquests i molts altres van contribuir perquè, com diu Badia i Margarit (1964: 160), «remarquem l'alt to i la vàlua científica de bon nombre de les ponències exposades i discutides al Congrés, i també de les comunicacions que presentaren, tant els erudits esmentats com d'altres de catalans o de la resta de la Península». Per la part catalana i mallorquina cal destacar la participació de Pompeu Fabra i d'Antoni M. Alcover. Pel que fa a la participació valenciana, aquesta va ser ben escassa; únicament Lluís Fullana va presentar el treball titulat *Ullada general sobre la morfologia catalana*.

A més d'aquesta participació científica, el Congrés va comptar amb una impressionant assistència popular, amb més de 3.000 inscrits d'arreu del territori catalanoparlant.¹ Es pot dir que el Congrés va tenir un gran èxit popular; com ha assenyalat Badia i Margarit, «per a la immensa majoria dels inscrits, el Congrés tenia més de valor com a apologia i demostració de vitalitat de la llengua que com a inici del seu estudi científic» (1964: 159).² En tot cas, es creà un clima favorable en

1. Si bé la major part dels inscrits procedien de Catalunya, sobretot de Barcelona, també és cert que hi havia un important nombre de congressistes de totes les comarques catalanes i de les Illes Balears. Teodor Llorente ens parla d'açò («Las Provincias», 12 de novembre de 1906): «Al llegar a Barcelona, me dirigía a las oficinas del Congreso, situadas en la ciudad vieja, en un modesto edificio donde está instalado el Centro de Solidaridad, de que ahora tanto se habla. Me llamó la atención el gentío que allí había, llenando el zaguán, obstruyendo la escalera, formando cola en la secretaria de la Comisión organizadora. Había allí gente de todas clases, y mujeres no pocas. Todos iban a recoger el *carpet* de congresista. “Es una maravilla, nos dijo uno de los secretarios, un éxito inesperado, un entusiasmo loco. Pensábamos reunir quinientos o seiscientos congresistas; ya hay inscritos tres mil y vamos a cerrar la inscripción. Nos faltan medios para congregar tanta gente”».

2. Tot i que la finalitat del Congrés era eminentment científica, els organitzadors tampoc no oblidaven la vessant popular i per això demanaven col·laboracions de tot tipus, segons les possibilitats personals. Alcover diu al discurs presidencial el dia de la inauguració que «hem convocat y celebrem aquest Congrés, per veure si logram que tots els qui's diuen amadors de la nostra llengua, se resolguen d'una vegada a donarse les mans, a fer tots un cos per promoure per tot arreu, per dur avant, per portar a terme la restauració, reintegració y enaltiment de la llengua catalana, treballant cadascú segons tota la seua possibilitat [...] El qui té talents, hi ha de posar aquests talents; el qui té conexements científichs, hi ha de posar aquests conexements; el qui té geni artístich, hi ha de posar aquex geni; el qui té influència social, hi ha de posar aquexa influència; el qui té diners, hi ha de posar diners... Ab una paraula, tots els qui qui's diuen amadors de la llengua catalana, cal que ho demostrin», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (edició facsímil, Barcelona, Editorial Vicens-Vives, 1985), p. 72.

la societat catalana de cara a posteriors iniciatives en favor de la llengua, entre elles, el procés de codificació ortogràfica, gramatical i lèxica dut a terme per estudiosos que havien col·laborat en aquest congrés. Com diu Solà (1977: 41) «va ser un fet important per a la història de la llengua, encara que no fos pels fruits lingüístics immediats que se'n va treure. Al capdavant, una llengua no es purifica ni es codifica en assemblees patriòtiques».³

Centrant-nos en la participació dels valencians en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana veurem com aquesta és «esquifida en nombre de participants i insignificant quant a aportacions científiques» (FERRANDO, 1988: 167). Efectivament, la presència valenciana fou, gairebé, testimonial, i la majoria dels assistents acudiren al Congrés per les relacions que mantenien amb mossèn Alcover. Com diu Ferrando (1988: 169) eren «un grup de ratpenatistes i clergues seduïts pel carisma d'Alcover, entre els quals figuren algunes de les personalitats més destacades de la vida cultural valenciana de principis de segle», i que, segons aquest, representaven «dues generacions, dues visions del País Valencià i dues actituds sobre la llengua». Com a mostra d'aquestes dues tendències tenim la presència de Teodor Llorente, patriarca de la Renaixença valenciana i president honorari de Lo Rat Penat, i de Faustí Barberà, futur president de la renovadora associació València Nova. Els altres valencians inscrits al Congrés van ser Francesc Carreres i Llinyana,⁴ natural de Moixent i rector del Seminari

3. Per a una anàlisi més detallada dels temes tractats al Congrés des d'un punt de vista lingüístic podeu veure Solà (1977), que comenta i descriu les diverses qüestions (prosòdiques, ortogràfiques, sintàctiques, lèxiques i les influències d'altres parlars) que es van tractar a les ponències i comunicacions presentades. El 2006, amb motiu de la celebració del centenari del Congrés, la Biblioteca de Catalunya organitzà una exposició, comissariada per Maria Pilar Perea, autora també del catàleg *El centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (2006a), que mostra la trajectòria que el Congrés va seguir des de la seua gestació fins a la realització dels actes. De la mateixa autora, és ben interessant l'article *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: una visió des de dins* (2006b). Altrament, sobre la gestació i desenvolupament del Congrés és imprescindible l'article de Mila Segarra (2006) *En el Centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, octubre de 1906: un impuls per a la codificació i estandardització de la llengua catalana*.

4. Segons Casanova (1997: 35, 43), Francesc Carreres va conèixer mossèn Alcover en la visita que va realitzar aquest al Col·legi de Corpus Cristi de València el 1901, on

Pontifici de València, i el seu germà Lleonard, mestre d'Aielo de Malferit; Roc Chabàs i Llorenç, natural de Dènia, canonge i arxiver de la Seu de València; Lluís Fullana i Mira, natural de Benimarfull i provincial dels franciscans de València,⁵ l'únic valencià que va presentar una comunicació al Congrés;⁶ Joaquim F. Garcia Girona, natural de Benassal, rector del seminari de Saragossa; Vicent Greus Roig, magistrat de l'Audiència de Barcelona;⁷ Josep M. Giménez i Fayos, natural de València; Vicent Mancho, professor de la Universitat de València; Ferran Gómez i Miranda, de València, Remigi Vicedo i Sanfelipe, d'Alcoi, i Bartomeu Arbona Estades, rector del convent de Sant Domènec d'Oriola, tots ells col·laboradors de mossèn Alcover en la confecció del Diccionari.⁸ Dels valencians inscrits al Congrés, Faustí Barberà, Lluís Fullana, Teodor Llorente, Vicent Greus i Vicent Mancho eren congressistes honoraris, i la resta efectius.⁹ Tanmateix, segons les informa-

es va formar un equip de treball, dirigit pel seu rector, el pare Rigobert Domènec, que es van encarregar de buidar el *Diccionari* de Matí Gadea. A més, Carreres, va buidar la *Rondalla de Rondalles* de Galiana. En la correspondència donada a conèixer per Casanova (1997) veiem que respon a diverses qüestions gramaticals plantejades pel mateix Alcover i, fins i tot, farà observacions pel seu compte. Sobre aquest personatge Emili Casanova (1997) diu que «va ser un dels més actius col·laboradors de mossèn Alcover en l'obra del *Diccionari Valencià-Català-Balear*». Casanova aprofita l'article per editar diversos textos que mostren la personalitat de l'autor. Sobre aquest personatge, vegeu també CASANOVA (2006).

5. Al Fons Fullana es conserva el Carnet de Congressista de Fullana, el número 43, i també la cèdula d'identificació com a membre del Congrés. Aquest conté els tiquets per tal d'assistir als actes organitzats al voltant del Congrés, com eren la Festa de la Música Catalana per l'Orfeó Català al teatre de Novetats el 16 d'octubre, el dinar en obsequi dels congressistes estrangers, el 17 d'octubre al Tibidabo, la recepció el mateix dia a l'Ajuntament de Barcelona, o el dia 18 a l'Ateneu Barcelonès, o per a obtenir el llibre de Deliberacions del Congrés. També es conserva el tiquet del dinar al Tibidabo (val 10 pessetes). Fons Lluís Fullana. Correspondència. Biblioteca Municipal Central de València.

6. Sobre Lluís Fullana vegeu els nostres treballs, CLIMENT (2003) i (2004).

7. A les Actes del Congrés figura com a «representant de Lo Rat Penat de València».

8. Antoni Ferrando (2006: 147-148) aporta una breu biografia de cadascun dels valencians inscrits al Congrés.

9. Segons el Reglament del Congrés a l'article 2n: «Hi haurà dues categories de congressistes: Honorària y Efectiva. Seran congressistes honoraris: 1.º Els congressistes estrangers qui presentin algun treball al Congrés o vinguin a pendre part en ses tasques. 2.º Els qui hagin sigut nomenats tals per les Comissions organidores, en atenció a llurs mèrits. 3.º Els qui al verificar l'inscripció hagin satisfet una quota no inferior a 50 ptes. Seran congressistes efectius: tots qui ho sollicitin, satisfacin una quota no in-

cions recollides per la premsa, únicament podem confirmar la presència a Barcelona de Teodor Llorente, Lluís Fullana i Vicent Mancho. Per altra part, Lo Rat Penat també ostentava el títol de congressista honorari, i la societat València Nova figurava com entitat adherida.

En la sessió inaugural, celebrada el dissabte 13 d'octubre a la nit, havia d'intervenir Teodor Llorente, però, a causa de la seua avançada edat, va delegar en Vicent Mancho, el qual va pronunciar unes breus paraules:¹⁰

«Germans: represento aquí a la Societat Lo Rat Penat de València. Esta societat està dedicada al cultiu y al progrés de la llengua comuna, de la que n'és una de tantes branques frondosa y gloriosa.

Esta societat, seguint este moviment, ha nomenat una comissió y al cap d'esta comissió s'hi ha posat un personatge literari de tots vosaltres ben conegut perquè és apreciat a Espanya y al extranger: és el senyor don Teodoro Llorente.

Els anys no passen en va, poden fer assecar les forces físiques, però no les forces intel·lectuals. Per això este senyor al vorer este local grandíol, al vorer tantes persones aquí reunides, temé que la paraula no poguera ser ben entesa, y per això, de rebot, la pilota ha vengut a mi. Me trobe, donchs, per una part poruch y per altre satisfet, perquè si l'encarrech és superior a les meues forces, en cambi, el gust am que'l desempenyo correspon al sentiment que a tots ens uneix.

En nom, pues, del Rat Penat y de València y del ilustre vate avans dit, vos saludo y m'oferesch. La meua presència ho explica tot ¿Qué val lo que's diga, quan es diu lo que se sent?»¹¹

La celebració del Congrés no va despertar grans entusiasmes a València. La majoria dels diaris van informar de l'esdeveniment però sense ressaltar excessivament la notícia, i fixant-se, sobretot, en la

ferior a 5 ptes. y exhibixin el títol corresponent», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, op. cit., ps. 16-17.

10. Sobre la desconeguda figura de Vicent Mancho, Antoni Ferrando (2006a: 144) traça un breu perfil biogràfic, on posa en relleu que no exercí com a catedràtic de la Universitat de València, tal i com indiquen les actes del Congrés, sinó que fou professor auxiliar interí de dret. Per altra banda, Rafael Roca (2007: 390-391) reproduïx una carta de Llorente a Serrano Morales on li fa saber que «me llevo de secretario y mayordomo a Mancho».

11. *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, op. cit., p. 87.

presència de Teodor Llorente. El diari que va donar la informació de la inauguració del Congrés més prompte va ser «El Mercantil Valenciano», que, el dia 15 d'octubre, incloïa una crònica de l'Agència Mencheta en la qual es feia referència al tractament tan especial que havien rebut Teodor Llorente i Lo Rat Penat:

«En el Congreso de la lengua catalana, los representantes del Rat Penat de Valencia han tenido entusiasta acogida, especialmente don Teodoro Llorente. A éste le han saludado como fundador del Rat Penat los diputados Sres. Manresa y Soler y March. El Presidente de la diputación y el alcalde hicieron la presentación de los congresistas valencianos. A D. Teodoro Llorente se ha señalado un sitio preferente en el Congreso.

El Sr. Mancho leyó un discurso del Sr. Llorente, que fue muy aplaudidísimo, resonando al terminar la lectura muchos vivas a Valencia. El discurso tiene por tema: El cultivo de las letras valencianas y la fraternidad de las lenguas catalana y valenciana.»

El diari que més informació va donar, amb diferència, va ser «Las Provincias»,¹² i així, el 17 d'octubre, informava sobre la sessió inaugural i la intervenció de Vicent Mancho:

«El Dr. Mancho, profesor de la Universidad de Valencia, dijo que se honraba con la representación de Lo Rat Penat (aplausos) y que hablaba sin pensarlo, ya que allí se encontraba el representante más ilustre, el verdadero patriarca de las letras valencianas D. Teodoro Llorente. Ruidosas aclamaciones obligaron a presentarse al Sr. Llorente y recibir los aplausos de la concurrencia, compartiéndolos con los que se tributaron al doctor Mancho por su oportuna improvisación.»

«La Correspondencia de València» també s'ocupà, el mateix dia, de l'esdeveniment, recollint la crònica que sobre la sessió inaugural havia publicat «El Noticiero Universal» de Barcelona:

12. En aquest any es publicaven a València diversos diaris com «La Voz de Valencia», «El Radical», «La Correspondencia de Valencia», «El Mercantil Valenciano» o «El Pueblo». La majoria van donar una informació molt breu del Congrés, normalment procedent d'alguna agència com *Mencheta* en el cas de «El Mercantil», o tan sols van fer alguna referència mínima als actes com és el cas de «La Voz», «El Mercantil» o «El Radical», o es van limitar a donar informacions breus cada dia dels actes més importants a la secció «Por telégrafo y teléfono» en el cas d'«El Pueblo».

«El decano ilustre de los periodistas valencianos, el incansable D. Teodoro Llorente ha sido objeto en Barcelona de calurosas demostraciones de vivísima simpatía y de cariñoso afecto, lo cual nos complace consignar, por tratarse de un valenciano insigne que honra donde quiera que vaya a la ciudad que le vio nacer.

El Sr. Mancho, en nombre de Lo Rat Penat, de Valencia, saludó a los congresistas, diciendo que hablaba por delegación de D. Teodoro Llorente. Este insigne literato, des de su entrada en el vestíbulo del teatro, fue respetuosamente saludado por las más distinguidas personalidades. El Sr. Güell estimó como un grande honor para los catalanes la asistencia de Llorente al Congreso; fue presentado por el Sr. Soler y March a las autoridades, que se pusieron incondicionalmente a sus ordenes.»

I després, pel que feia al discurs de Vicent Mancho, deia el següent:

«El Sr. Mancho dijo que Lo Rat Penat se dedica al cultivo de las letras valencianas, y que estas tienen producción tan hermosa y de tan excelente calidad que sus obras son consideradas como joyas en muchos países [...] Añadió que se complacía en asistir a este primer congreso internacional, porque demuestra los vínculos de confraternidad que existen entre regiones que tienen en común historia y lenguaje.»

A la revista «València Nova», butlletí de la societat del mateix nom, havia aparegut un mes abans del Congrés una nota del secretari de la Comissió Organitzadora, Jaume Algarra, en la qual anunciava la celebració de l'esdeveniment, donava notícia de la previsió d'assistents i de les personalitats que presentaven comunicacions i s'informava del procediment d'inscripció:

«Un acte d'escepcional importància s'està preparant a Barcelona ab la celebració del primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana [...] Fa anys ha tornat a alçar el cap a la llum del sol y als horitzons de la cultura després de tres segles d'ensopiment y tenebres; avuy la llengua vindicada vol alsarse en apoteòsica manifestació de plenitut y vol fer sentir al món son desitj d'expandiment, son retorn a la vida de la civilització y les lletres. [...] Ja és arribada l'hora de que l'esfors y'ls coneixements de cadascú se concretin en una acció ferma y segura a favor

d'aquella tradició de mètode y disciplina científica que's proposa restablir aqueix Congrés que esta, a punt de celebrar.»¹³

Dies després, la mateixa revista tornarà a referir-se al Congrés i informarà que D. Joseph M. Pereç¹⁴ acudirà a les seues sessions en representació de la societat València Nova i del seu «Boletí». També s'aprofitarà aquesta nota per a remarcar les diferències existents entre el valencià i el català:

«Amants de nostres coses, y per tant de nostra hermosa llengua, havem acudit joyosos a l'invitació que'ls organitzadors del primer Congrés Internacional de la llengua catalana nos han dirigit.

Creem, sí, que la llengua que parlem s'aparta prou de la catalana per a poder ser considerada com idioma propi dels valencians, emperó a aquella devem l'origen de la nostra, y per tant entenem qu'estudiant la mare algun profit traurem pera la filla.»¹⁵

Ferrando (1988: 172) considera aquesta actitud com «la dificultat de superar el llemosinisme ideològic forjat al llarg de quatre segles de subordinació política i cultural i fomentat pels prohoms valencians de la Restauració». Posteriorment la revista donava a conèixer l'adhesió que havia remès al Congrés, que podem considerar la seua posició oficial:

«Entusiastes admiradors de l'hermosa llengua d'oc, una de quals branques, la valenciana, parlem nosatros, veem ab moltíssima satisfacció la tasca qu'es proposa realitzar lo Congrés de la Llengua catalana que va a celebrarse. Carím de títols pera presentarnos entre'ls hòmens illustres qu'a rompre una llança en pro de l'hasta huy menyspreada

13. *Per la nostra llengua*, «València Nova», núm. 9 (1 de setembre de 1906). Pel que feia a la inscripció al Congrés deia: «Que'l títol per assistir als actes del Congrés ab dret al volum que després se publicarà, té assenyalada la quota de 5 pessetes».

14. «València Nova», núm. 12 (20 d'octubre de 1906). Tot i que ens consta que Josep M. Pereç va assistir al Congrés, el seu nom no figura en la relació de congressistes, segurament perquè no es va inscriure com a tal.

15. Sobre la qüestió de l'origen i les relacions entre el valencià i el català, ni la societat ni la revista «València Nova» tenien una postura unitària. Així trobarem manifestacions tant en un sentit i com en l'altre. Referent a la posició d'aquesta revista sobre la llengua i la seua identitat, podem veure l'estudi de Carme Gregori (1989: 531-540).

llengua vindran a Barcelona, emperó no ha de ser això obstacle que nos fasa retraure, perqu'entenem que tots estem obligats, per modestes que siguen nostres forses, a contribuir ab lo que pugam al gloriós ressorgiment de la cultíssima, dolça y rica parla de nostres Rey, de nostres poetes, de nostres sabis, de nostra història, de nostra nacionalitat, qu'en tan gran modo contribuí a formar. Al adherirse, puix, VALÈNCIA NOVA com a congressista, enviem pera l'esposició bibliogràfica¹⁶ dos llibres, *Lliris y Cants* y *Madastra*, del poeta conegut d'anys arrere D. Joseph Mª Puig y Torralva, fundador d'esta Societat y son president honorari, además de la colecció de nostre Boletí. Petita és nostra ajuda, ho sabem. No nos ho prengau en conte, bons germans, y penseu que si nostres obres són encara poques, nostra voluntat és molta. Aprofitem joyosos aquest motiu per oferiros lo testimoni de nostra estimació més vera, que condensem ab estos crits naixcuts del fons de l'amusà: ¡Vixca Catalunya! ¿Vixca València, sa germana!» («València Nova», núm. 12, 20 d'octubre de 1906)

Tot i haver anunciat a la revista que «enterarem a nostres consocios y llegidors de les tasques y resultats d'aquell Congrés», no trobarem cap altra referència als actes ni als resultats, la qual cosa ens fa sospitar de l'existència de certes tensions al si de la societat per la representació que «València Nova» havia enviat a Barcelona. Solament trobarem una referència en l'article signat per Franch que Fer-

16. Lo Rat Penat també va participar amb l'aportació de llibres en l'exposició bibliogràfica realitzada els dies del Congrés, tal i com va ser aprovat en la reunió de la Junta de Govern del 4 d'octubre de 1906: «Lo secretari que sota escriu va lletjir un ofici de la Comissió organitzadora de la Exposició Bibliogràfica Catalana que s'ha de celebrar en Barcelona ab motiu de la reunió del 1er Congrés de la Llengua Catalana convidant a Lo Rat Penat a concórrer a la dita Exposició, enviant llibres y folletos. Se va pendre per la Junta l'acord d'enviar una colecció dels llibres publicats per la societat y fer gestions pera que s'envien a la mateixa altres publicacions particulars, encarregant-se esta Corporació de remetre a son destí les que sien enviades per sos autors o editors» (*Llibre d'Actes de Lo Rat Penat. De 1906 a 1915*, p. 13). Entre les gestions realitzades destaca la publicació de la nota apareguda a «El Mercantil Valenciano» el 4 d'octubre de 1906: «Atento Lo Rat Penat a demostrar el renacimiento de la literatura lemosina en Valencia, se prepara a concurrir a la exposición bibliográfica que se celebrará en Barcelona con motivo del próximo Congreso de la lengua catalana, a cuyo efecto remitirá a los organizadores del mismo, no solo una colección completa de las obras y folletos publicados por esta sociedad, sino también todas aquellas publicaciones valencianas que le remitan sus autores o editores, y se reciban en esta corporación hasta mañana a las nueve de la noche».

rando (1988: 173) considera com una reacció dels elements juvenívols de la societat pel to i el contingut que presenta:

«El Congrés de la llengua Catalana celebrat en Barcelona en el mes proppassat, ha demostrat plenament l'esperit d'una mateixa raça, d'un mateix poble, que demprés d'uns cuants sigles de separació per motiu de l'obra destructora dels castellans, ha resurgit potent y avasalladora la unió d'un poble gran, actiu e intel·ligent que busca son engrandiment per mig del treball, sense descuidar els punts essencials, que son emanciparse del organisme viciós del poder central, buscant en l'autonomia lo remey, convençuts de la rèmora del caciquisme y dels malèfichs y odiosos governants.

Allà per los sigles xiv y xv, la unitat de la raça era perfecta; en lo Principat, com a València y Mallorca, tots parlaven igual, en bon català, y escrivien com parlaven.[...]

Nosatres, els valencians no devem pendre les coses alçant els muscles, devem considerar la gran obra que fan nostres germans y com ells, treballs units tots, pera la regeneració de nostra pàtria.» («València Nova», núm. 13, 6 de novembre de 1906)

Pel que fa a Lo Rat Penat, a més d'enviar com a representants Teodor Llorente i Vicent Mancho, també va participar amb l'aportació de llibres en l'exposició bibliogràfica realitzada els dies del Congrés, tal i com va ser aprovat en la reunió de la Junta de Govern del 4 d'octubre de 1906:

«Lo secretari que sota escriu va lletjir un ofici de la Comissió organitzadora de la Exposició Bibliogràfica Catalana que s'ha de celebrar en Barcelona ab motiu de la reunió del 1er Congrés de la Llengua Catalana convidant a Lo Rat Penat a concórrer a la dita Exposició, enviant llibres y folletos. Se va pendre per la Junta l'acord d'enviar una colecció dels llibres publicats per la societat y fer gestions pera que s'envien a la mateixa altres publicacions particulars, encarregantse esta Corporació de remetre a son destí les que sien enviades per sos autors o editors.»¹⁷ (*Llibre d'Actes de Lo Rat Penat. De 1906 a 1915*, p. 13)

17. *Llibre d'Actes de Lo Rat Penat. De 1906 a 1915*, p. 13.

És per això que a través de la premsa Lo Rat Penat va fer una crida a autors i editors perquè aportaren les seues obres per a l'exposició de Barcelona:

«Atento Lo Rat Penat a demostrar el renacimiento de la literatura lemosina en Valencia, se prepara a concurrir a la exposición bibliográfica que se celebrará en Barcelona con motivo del próximo Congreso de la lengua catalana, a cuyo efecto remitirá a los organizadores del mismo, no solo una colección completa de las obras y folletos publicados por esta sociedad, sino también todas aquellas publicaciones valencianas que le remitan sus autores o editores, y se reciban en esta corporación hasta mañana a las nueve de la noche» («El Mercantil Valenciano», 4 d'octubre de 1906)

En tot cas, com hem indicat, la premsa va destacar, sobretot, el protagonisme que va tenir Teodor Llorente, que assistia com a president honorari de Lo Rat Penat,¹⁸ i va ostentar una de les presidències honoràries del Congrés, juntament amb personalitats de reconegut prestigi internacional com Frederic Mistral, Marcelino Menéndez y Pelayo, Arturo Farinelli, Alfred Morel-Fatio, Anicet Gonçalves Vianna, Bernhard Schädel o Josep Torras i Bages.

Teodor Llorente ocupava la presidència honorària de la secció Literària, però únicament va poder intervenir el primer dia ja que el seu estat de salut i la sordesa que patia li van impedir dur a terme altres activitats:

«El presidente de la literaria, Sr. Rubió y Lluch, cedió su puesto a D. Teodoro Llorente. Éste lo ocupó, diciendo en breves y elocuentes frases que lo aceptaba porque veía en el ofrecimiento una delicada atención a Valencia, y por ello dio las gracias en nombre de los artistas valencianos, añadiendo que no podía seguir en la presidencia por imposibilidad física. [Rubió i Lluch li va contestar dient a Llorente que]

18. Segons el *Llibre d'Actes de Lo Rat Penat. De 1906 a 1915* (p. 13), «se va nomenar representants de Lo Rat Penat, en l'esmentat Congrés, al President honorari d'esta Corporació Exm. Sr. D. Teodor Llorente y Don Vicent Mancho». Sobre la participació de Llorente en el Congrés, vegeu Rafael ROCA (2006: 22-24) i (2007: 387-404).

era el mas indicado para el puesto de presidente, pero que, reconociendo y lamentando la causa que le impedía ocuparlo, le sustituiría» («Las Provincias», 18 d'octubre de 1906)¹⁹

Així i tot, Llorente assistí a les sessions de diverses seccions, entre les quals la Filològica, i en tot moment era objecte de grans atencions dels responsables de cadascuna d'elles:

«En la sección filológica de la tarde, al presentarse el Sr. Llorente, el Dr. Antonio María Alcover, que presidía, le invitó a ocupar el sillón presidencial con tanta insistencia, que se vio obligado a aceptarlo.» («Las Provincias», 18 d'octubre de 1906)

L'altre valencià que hi tingué un especial protagonisme fou Lluís Fullana, que assistí al Congrés per invitació expressa de la Comissió organitzadora, la qual, fins i tot, li va pagar les despeses que va tenir.²⁰ Efectivament, el Secretari d'aquesta Comissió, Jaume Algarra i Postius, s'adreçà al franciscà comunicant-li que «reunides la junta tècnica

19. La causa que li impedia ocupar la presidència de la Secció Literària i, en definitiva, de dur a terme una activitat normal era la seua avançada edat, tenia 71 anys, i també la sordesa que patia que li impedia el seguiment de les sessions. «El Pueblo» (16 d'octubre de 1906), diu que «se excusó de seguir en dicha presidencia por su defecto de oído».

20. El motiu pel qual l'organització va sufragar les despeses del pare Fullana fou que aquest presentava una comunicació al Congrés. De fet, al final de 1905, Fullana ja anunciava que estava treballant intensament sobre el tema 9 dels proposats al Congrés «Ullada general a la morfologia catalana; esment especial que s'ha de posar en la formació i admissió de paraules noves». Així ho fa saber mossén Alcover a través del «Bollletí»: «Lo meritíssim franciscà Fr. Lluís Fullana, de la província franciscana de València, professor primer de llengües del Col·legi que l'Orde té a Ontinyent y avuy *Definidor* de l'Orde y resident a n-el convent de Benissa, que tantes de cèdules ha omplides y fetes omplir a altres germans seus d'hàbit, ens escriu, ple d'entusiasme com sempre, qu'èsta treballant *com un Ferrebràs* en l'estudi del seu *tema* p'el Congrés. ¡Quina escepció més gloriosa són aqueixa partida de frares franciscans de la Província de València que no s'aturen de replegarms paraules per la nostra *Obra* dins aquelles regions aont casi negú sent jens d'amor a la llengua, y fins y tot la major part dels qui diuen que n'hi tenen, és un amor tan platònica y tan fluxa que Déu s'en apiat! Tots els qui la sentim més viva y punyent, els hem d'estar agraidíssims a n-aqueys frares franciscans de València. Si no fos per ells y per tres o quatre seminaristes de la capital, no hi hauria negú en tot el reyne que fes brot de feyna per la nostra *obra* nacional.» («Bollletí del Diccionari de la Llengua Catalana», t. II, p. 396).

y comissió organitzadora, han acordar indemnisarli la seva vinguda a Barcelona pel octubre, corrent a càrrec de la caixa del Congrés els gastos de viatge i remunerantli ab una dieta de 25 pessetes tots els dies que durin els actes oficials».²¹

Alcover mateix confirmava la invitació en la carta que li envià des de Palma el 16 de setembre de 1906:

«Amich estimat: he rebuda la vostra de dia 22 d'agost, tot just el dia 13 del corrent, que vatx arribar de l'excursió de 43 dies qu'he feta p'els Pirineus. He hagut de dexar el Dr. Schädel per feynes a Mallorca. Ell seguia cap a València, y provablement passarà per Benissa els darrers dies d'aquest mes. És perdemés dirli que li agrairia de tot cor que'l rebés y el tractàs com si fos jo meteix. Li pot donar el material que'ns tenia preparat. Enhorabona de l'accèssit dels Jocs Florals del Rat Penat. Axí s'ha de fer: intervenir en tot. Ja li vatx dir que li pagàvem el viatge per venir al Congrés (anada y tornada) y l'estatge a Barcelona (25 pess. per dia, durant els que duri la celebració). Això és lo acordat. Quen's servi sa y fort, de ànima y de cos, tant com l'hi desitja son afectíssim, Antoni M. Alcover, R.»

Com hem dit, Fullana fou l'únic valencià que va presentar una comunicació al Congrés, titulada *Ullada general sobre la morfologia catalana*. A més, aquest serà el primer estudi fet sobre el català per un autor valencià amb uns plantejaments científics, encara que hem de tenir present que el mateix autor, en diverses ocasions, reconeixerà les seues limitacions donada la seua formació autodidàctica.²² El treball té dues parts; en la primera, *Aplicació de les quatre lleys fòniques a la flexió nominal*, l'autor examinarà «les paraules, estudiant rònegament l'història de llurs transformacions y senyalant cascú dels fenòmens que tingueren lloch en llurs evolucions dende que se separaren de la llengua mare, fins trobarse perfectament formades».²³

21. Carta de Jaume Algarra i Postius a Lluís Fullana, Barcelona, 17 de setembre de 1906. La procedència d'aquesta com de la següent carta és del Fons Lluís Fullana. Correspondència. Biblioteca Municipal Central de València.

22. Una anàlisi de l'estudi de Fullana el trobarem a Lluís Gimeno (2006: 139-153): *El Primer Congrés i València: la intervenció morfològica del Pare Fullana*.

23. Citem per *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, op. cit., p. 87, ps. 249-282.

Aquest tipus d'anàlisi que fa Fullana l'anomenarà *purament morfològich*. Intentarà establir, mitjançant les lleis d'evolució, quina ha estat aquesta des del llatí fins el català actual en la flexió nominal:

«Com la tendència natural y constant de la llengua catalana fan, dende son naiximent, simplificar, en tot lo possible, les paraules llatines en virtut de les lleys fòniques d'escurçament, d'estalvi de forces, d'eufonia y de distinció, ab tal manera anaren despullantse del ropage llatí, que moltes d'eixes paraules no pareix que hagen conservat cap de vestigi ni senyal que acrediti llur procedència, y cal estar hu ben enterat de tots els fenòmens morfològichs que han tengut lloch en la evolució de totes les paraules, durant llur trànsit del llatí al català, per conèixer que la quasi totalitat d'elles vénen realment del llatí.»

En la segona part de l'estudi, *Evolució morfològica en la flexió verbal catalana*, l'objectiu serà realitzar el mateix que en la primera part, però, ara, aplicat a les formes verbals:

«Estudiar les transmudances morfològiques en tota classe de verbs en llur passage del llatí al català y donar a conèixer, al meteix temps, les formes verbals més usades en aquesta llengua.»

La premsa catalana es féu ressò de la intervenció del pare Fullana; la crònica d'«El Poble Català» (17 d'octubre) deia que:

«El P. Lluís Fullana, franciscà, llegí la seua comunicació, quin tema es: "*Ullada general sobre la morfologia catalana*" En el seu treball estudia'l conegut filòleg, ab mètode científic, clar y concís, el desenrotlló històric de la morfologia catalana y l'aplicació a nostra llengua de les quatre lleis morfològiques a que està subjecta la parla humana, il·lustrant la seva disertació ab gran munió d'exemples y casos pràctics.»

Per la seua part, mossèn Alcover afirmava al «Bolletí del Diccionari» (t. III, p. 176) «que'l treball de Fr. Fullana és notabilíssim y és un dels que faran fructífera l'obra del Congrés».

Siga com siga, el ben cert és que el pare Fullana va tornar del Congrés realitzat a Barcelona ben satisfet, tant per l'ambient que va trobar com pels treballs filològics presentats en les diverses ponències i comunicacions. I així ho farà saber a mossèn Alcover unes dies després:

«Mes impresions del Congrés son gratíssimes, de bona veritat. Vaig fer un gran sacrifici al mamprendre'l viage pera Barcelona, puix sols feya nou dies que m'havien elegit Provincial de esta extensa Província regular Valentina, y em deixava un muntó d'assunts d'urgent solució, y ab tot això ho vaig deixar tot en banda y cap a Barcelona. Mon intent, clar està no podia ser atre que aprofitarme dels estudis presentats per la colla d'illustres amadors de la nostra comuna llengua que havien d'acudir per fer vore a l'Europa samsera la vitalitat d'eixa llengua. Mon desig, posarme en un raconet del saló de sessions per aprendre lo qu'en València no és possible obtindreu. Aixís ho vaig fer; em fixé, quant me va ser possible, escoltant a tots els congressistes que prengueren la paraula o llegiren alguna comunicació, y molt de greu em va saber no poder oir tots los treballs per falta de temps. Lo que més em va plaure foren algunes esmenes presentades per vosté y per En Pompeu Fabra.»²⁴

Però, tot i la il·lusió amb què Fullana va realitzar aquest estudi, els resultats no van ser els desitjats, i per aquest motiu va rebre una dura crítica per part de Bernhard Schädel, que considerava que aportava ben poc a l'estudi de la llengua:

«L'autor oblida que'l llatí vulgar és la font dels orígens de la llengua catalana y fa estranyes combinacions ab ajuda de quatre fantàstiques '*lleys fonètiques*', '*lleys d'escurçament*', '*d'estalvi de forses*', '*d'eufonia y de distinció*' pera relacionar les formes de les paraules catalanes ab les del llatí clàssic. Malaguanyat un tan considerable esforç.»²⁵

Segons Llorenç (1989: 582 i 601), aquesta crítica va provocar el primer gran parèntesi en la correspondència amb mossèn Alcover. Fullana «va sentir-se contrariat, i, de fet, comença a trencar les relacions amb Barcelona i Mallorca». La carta que adreça a mossèn Alcover el 20 de desembre de 1909 ens demostra l'estat d'abatiment de Fullana, encara que li assegura que continuarà treballant «en l'idea de l'unificació de la llengua»:

24. La carta està datada a Terol el 31 d'octubre de 1906, és a dir, unes dies després d'acabat el Congrés. Citem per LLORENÇ (1989: 596).

25. B. SCHÄDEL, *El llibre del Congrés*, «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana», tom IV, Mallorca, 1908-1909, ps. 169-174.

«Li confesse que'l Dr. Schädel en son juí critic de les obres o treballs presentats en lo Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana a Barcelona em va esglazar del tot, puis afirma que yo vaig perdre'l temps.

Yo ho crec com ho assegura dit Señor, i per això m'he fet arrere en mon propòsit de treballar, encara que no puguera carregar més qu'un grà d'arena, en l'idea de l'unificació de la llengua. Per este fí vaig escriure "Les característiques catalanes usades dins lo reyne de València" fa any i mig, i que varen premiar ab un premi extraordinari en el Jocs Florals. Ningú millor qu'el Dr. Schadel i vosté podien judicar lo meu treball "Ullada general sobre la morfologia catalana" y aquell señor diu que vaig perdre el temps i vosté publica en lo Bolletí la crítica d'eixe senyor, lo que prova qu'es veritat, i per lo mateix, no vullc "posarme en camisa d'onze vares i en carrer que no trau cap", com diuen en la meua terra.

No obstant això, seguixc treballant enca que sense cavar molt fondo, perquè lo meu cap té poca saó; però en lo qu'els meus coneiximents alcance, en avant vaig sense aturarme gens, i li assegure que treballaré, perquè treballo per afició i per amor patri, encara que res obtinga» (LLORENÇ, 1989: 601).

Aquest treball va ser publicat a Barcelona el 1908 amb el títol *Ullada general sobre la morfologia catalana*, i el mateix any també aparegué a València amb el títol *Ullada general sobre la morfologia valenciana*. En la portada de l'edició valenciana ens explica els motius del canvi del nom del treball:

«En este treball s'usen els calificatius de *català* y *catalana* en lloch de *valencià* y *valenciana*, per haver convengut els congressistes catalans, valencians, mallorquins y rossellonesos, en donar, a fi d'entendres millor, una sola denominació a les llengües parlades en estes quatre regions; més lo lector deu sustituirles ara p'els de *valencià* y *valenciana*.»

Ferrando (1988: 174) considera aquest treball «metodològicament deficient», però en destaca dos aspectes que en aquell moment eren polèmics donada la diversitat d'opinions al respecte. Es tractava de la forma dels plurals femenins i de la consideració literària dels subjuntius en *i*. Així, «Fullana justifica l'adopció de les formes en *e*, adduint el tractament català de la *a* post-tònica, la tradició literària medieval,

la comparació amb els resultats d'altres llengües romàniques, i fins l'autoritat dels "primers filòlegs de Catalunya" [...] En el segon punt, Fullana considera literàries al Principat i a les Balears les formes en *e* i *a* i populars les que han adoptat la *i*» (FERRANDO, 1988: 175).

També voldríem destacar del Congrés la comunicació llegida pel catedràtic de filologia de la Universitat de Madrid, Ramón Menéndez Pidal *Sobre los límites del valenciano*, on intentarà explicar aquests límits revisant els esdeveniments històrics i la bibliografia existent sobre el tema. Així, assenjala com a fets recents la incorporació de les comarques de Requena-Utiel i la zona de Villena i Sax a partir de la divisió provincial realitzada el 1833, i, com a fets més llunyans, la implantació de l'aragonès en diversos territoris arran de la repoblació posterior a la Reconquesta.²⁶

A la sessió de clausura hi havia d'intervenir Llorente²⁷ amb la lectura d'un poema realitzat expressament per a l'acte i dedicat als congressistes, però, segurament, l'emoció del moment impedí la seua intervenció, que va anar a càrrec del vicepresident de l'Associació de Lectura Catalana:

«Germans de la gloriosa Catalunya,
els de l'illa daurada y Rosselló,
els d'Alguer, que separa'l mar y allunya,
però l'oblit de vostre origen, no;
pera recort d'aquest venturós dia,
—per la partida solament amarch,—
València una abraçada vos envia,
arborant com penó de germania
la llengua d'Asies March.»²⁸

26. A les comunicacions de temàtica valenciana presentades per Fullana i per Menéndez Pidal cal afegir la presentada per Amadeu Pagès *Observations sur l'utilité d'une édition critique d'Asias March pour l'étude de la langue et de l'orthographe catalanes*, i per Adolfo Bonilla y San Martín *Las novelas catalanas de caballerías y Tirant lo Blanch*.

27. A la taula presidencial d'aquesta sessió de Clausura estaven asseguts els valencians Teodor Llorente, Vicent Mancho i Lluís Fullana.

28. Després de la lectura del poema, «la ovación tributada al insigne literato valenciano fue calurosísima y entusiasta. El Sr. Llorente se levantó, agradeciendo, con un saludo al público, las muestras de simpatía que se le prodigaron» («Las Provincias», 20 d'octubre de 1906).

En aquesta sessió de clausura, mossèn Alcover va fer una lectura optimista del que havia estat el Congrés i els treballs realitzats, alhora que proposava continuar endavant i considerar que «ha de comensar una nova era per a la nostra llengua, per la nostra filologia, per les nostres lletres». Pel que feia a la difusió que havien tingut els actes realitzats deia que:

«El Congrés ha lograt interessar l'atenció de Barcelona, de Catalunya, dels elements intel·lectuals de València, Balears, Rosselló y dels filòlechs de les altres nacions. Axò era una de les coses que'ns proposàvem: que la gent en parlàs, que'ls periòdichs en fessen llargues ressenyes, fer renou, donar fe de vida. Tot axò hu hem conseguit a les totes, a caramull.»

Aquestes paraules d'Alcover tenen la seua explicació a la vista de l'èxit popular que va representar el Congrés a Barcelona i a tot Catalunya, però, vist des de l'òptica valenciana, la situació era ben diferent. Així Ferrando (1988: 175) considera que «després d'examinar succintament l'aportació humana i científica valenciana al Congrés de 1906, i el ressò que va tenir, difícilment podríem subscriure les referències pronunciades per Alcover en el seu discurs de clausura».

En aquest sentit, també és ben simptomàtica la nul·la representació al Congrés dels sectors polítics valencians, als quals la defensa del valencià com a llengua d'ús els era una qüestió totalment aliena. Com a mostra, és ben significatiu que durant els dies de realització del Congrés, concretament el 17 d'octubre, es trobava a Barcelona l'alcalde de la ciutat de València, acompanyat d'uns regidors. Com podem imaginar, el motiu del viatge no era assistir a les sessions del Congrés sinó entrevistar-se amb els responsables de la «jefatura de división de ferrocarriles [per a] desenterrar el expediente sobre la necesidad de la ocupación de terrenos para el traslado de la Estación del Norte».²⁹

Ferrando (1988: 175-176) trobarà l'anàlisi feta per Joaquim Casas Carbó més adequada a la realitat valenciana. Aquest va presentar a la

29. Vegeu «El Pueblo» i «La Correspondencia de Valencia» d'aquests dies. Les autoritats valencianes de viatge a Barcelona van aprofitar la seua estada a la ciutat per entrevistar-se amb Teodor Llorente que «se hospeda en el hotel Falcón».

Secció Social i Jurídica una ponència que portava per títol *Manera com se reforçaran y consolidaran els vincles de solidaritat natural entre'ls pobles de llengua catalana assegurantse el pervindre de la nostra literatura*, i dedicarà un espai a reflexionar sobre la situació lingüística valenciana i la marxa del procés de recuperació literària, i entre altres coses diu:

«Però no encara en totes les regions de llengua catalana té aquesta la consideració de llengua literària rivalisant triomfalment ab les llengües importades que hi són oficials. En el Principat, el triomf del català va essent cada dia més complet. En les altres regions el moviment de renovació lingüística no ha estat encara tant ràpid i intens, emperò apareixen senyals evidents de que no és lluny el seu esclat esplendorós. Mallorca, sobre tot, per boca de les seves somitats intelctuals se sent catalana sense deixar d'ésser mallorquina. El Rossellonès sent vibrar la seva ànima nacional i se sent més català encara que'l català espanyol.

Emperò, l'ànima catalana no se sentirà contenta i tranquila fins que senti batre a l'unison d'ella, de ple a ple, l'ànima valenciana. Aquest allunyament secular de les dues ànimes germanes desapareixerà aviat: era propi d'un període de decadència nacional que ja fuig [...] València no trigarà gaire a produir grans poetes i grans escriptors (no seran fets isolats com fins ara) qui donaran lo més superior de la llur obra en llengua valenciana. I encara que nosaltres sentim que aquesta no és sinó una de les modalitats de la llengua catalana, no havem d'anomenar-la catalana fins que'ls mateixos valencians vulguin que així s'anomeni. No és solament qüestió científica, és qüestió de sentiment. I un sentiment no s'imposa autoritàriament. Un sentiment apareix quan es arribada la seva hora. I no és arribada encara l' hora que'l valencià senti la llengua que ell parla prou identificada ab la llengua dels catalans pera poder portar abdues un mateix nom.»

Una vegada acabat el Congrés, Teodor Llorente farà unes manifestacions a la premsa catalana³⁰ on es referirà tant al caràcter polític com científic de l'esdeveniment. Llorente entenia que la intencionalitat del organitzadors no tenia uns propòsits polítics, però «como el catalanismo está aquí en un período cada día más agudo, sus partida-

30. Apareixeran a «El Noticiero Universal» el 22 d'octubre de 1906, i al dia següent seran reproduïdes per «Las Provincias» i «La Correspondencia de Valencia».

rios, cada día más numerosos, habían de aprovechar la ocasión para expresar sus ideas y sentimientos. Y eso ha sucedido de manera notable [Així] daban a entender que quieren conservar su lengua, como elemento principal de sus reivindicaciones».

Aquest era el significat polític que tenia el Congrés per a Llorente, «nada nuevo y extraordinario» com dirà, però que havia de ser pres en consideració, sobretot pels polítics de Madrid. Per això, poc després tornarà a insistir en la mateixa idea: si bé les intencions dels organitzadors eren literàries i científiques, el gran èxit popular del Congrés tenia una altra explicació, la reivindicació lingüística:

«¿Qué promovía ese movimiento de opinión? Claro es que no podían promoverlo las cuestiones gramaticales, técnicas, áridas que el Congreso había de tratar; pero Barcelona había comprendido que en ellas iba envuelta la defensa de su lengua propia, el principal elemento quizás de su existencia regional, de su existencia autonómica, de su existencia nacional, si hay algún loco soñador que a tanto llega; y se disponía a hacer gallardo alarde de sus propósitos y decisiones. Y así hizo en todos los actos públicos del Congreso.»³¹

Llorente, coneixedor de la realitat catalana, farà una encertada anàlisi de la situació, cridant l'atenció d'aquelles persones que ocupaven el poder polític, sobretot a Madrid, per tal que prengueren nota. Per això els deia:

«Yo no sé, ya lo he dicho, si hay algo de exagerado, de inoportuno e injusto, en las reivindicaciones de los catalanes para el uso de su lengua [...] pero estuve siempre convencido, y lo estoy mas cada día, que contener, reprimir, extirpar esa lengua, como algunos pensaron, es insensato, y algo peor que insensato: es imposible.»

Pel que feia a la part literària, Llorente considerava que el Congrés havia estat una mena d'assaig, però que serviria com a punt de partida

31. Amb aquest article, aparegut el 12 de novembre de 1906 i que pràcticament ocupa la totalitat de la primera pàgina de «Las Provincias», farà una valoració tant des d'un punt de vista polític com literari del que va suposar per a ell la celebració del Congrés. L'article va ser reproduït al «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana», t. III, núm. 7 (octubre-novembre-desembre de 1906), ps. 247-249.

per a la confecció de més i millors estudis sobre la llengua. En aquest sentit, un dels aspectes que més l'havien impressionat del Congrés fou «el aprecio que al mundo intelectual merece la lengua de estas regiones y su renacida literatura». Realment, després del Congrés, trobarem un Llorente quasi eufòric en algunes de les seues opinions, i així veurem com es mostra dolgut i penedit de l'escassa col·laboració valenciana, en especial de Lo Rat Penat, en la tasca que portava endavant mossèn Alcover en la recollida de les fitxes lexicogràfiques necessàries per a l'elaboració del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, i també per la poca preocupació que hi havia a València per la realització de treballs sobre la llengua o la confecció de gramàtiques o diccionaris:

«A mí, estas quejas del apóstol del idioma materno me llegaban al alma, porque sé muy bien que los valencianos las merecemos. Nada hemos hecho ni hacemos para ayudarle. Nuestro Rat Penat, llamado en primer lugar a esta obra patriótica, no ha respondido a sus instancias y ruegos. Verdad es que, aunque hace ya medio siglo que cultivamos aquí la poesía valenciana, el estudio serio y profundo de la lengua lo tenemos muy abandonado. No hay gramática valenciana; no hay tampoco diccionario. El que publicó Escrig hace ya bastantes años, no tiene valor alguno literario ni se propuso su autor que lo tuviera; destinolo al uso vulgar de la curia. La segunda edición, quiso mejorarla Constantino Llombart, pero sobre aquella base no era posible hacer algo que tuviera mérito filológico, y tampoco reunía aquel entusiasta valencianista conocimientos para ello. Otro valencianista, igualmente entusiasta, pero con menores medios de inteligencia y erudición, dio a la estampa después un nuevo y muy voluminoso lexicón valenciano. ¡Lástima de trabajo perdido! No es de apreciar en él más que la buena voluntad.»³²

Amb paraules com aquestes, Llorente se situava, una vegada més, al capdavant de les reivindicacions lingüístiques a València, i incitava a l'elaboració d'obres gramaticals i lexicogràfiques i a l'estudi de la valencià. La seua presència fou, per tant, ben significativa tant per la reconeixença dels organitzadors envers la seua figura com pel valor de la seua presència, que suposava d'acceptació de la unitat lingüística

32. «Las Provincias» (12 de novembre de 1906). Suposem que es refereix a Martí Gadea i a la seua obra, el *Diccionario General Valenciano-Castellano* de 1891.

de la llengua catalana, que ell sempre defensà. De fet, Rafael Roca, bon coneixedor de la figura de Llorente, afirma que aquest «assistí, participà i visqué el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana en primera persona: amb interès, sentiment i entusiasme» (2006: 24).

En definitiva, la participació valenciana en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana estarà marcada, talment com la literatura valenciana del moment, per la figura omnipresent de Llorente, que no únicament era venerat a València sinó també a Catalunya, sobretot pels sectors més conservadors de la societat, majoritaris en la participació en el Congrés. En canvi, el sector més dinàmic del valencianisme, representat per la societat València Nova, va restar al marge del Congrés, com a mers espectadors d'una festa feta a mida del catalanisme conservador que tenia la necessitat d'utilitzar la llengua com un element importantíssim en el seu projecte d'afirmació nacional.

Per altra banda, en tot aquell context, la figura de Fullana se'n apareix totalment desconnectada de la realitat del moment, incapaç de situar-se de ple en el moviment de reivindicació lingüístic dominant, i el podem veure allí, com deia ell mateix, situat «en un raconet del saló de sessions».

En tot cas, de la situació literària i lingüística valenciana, presoneira d'una tímida herència renaixentista, no podíem esperar, per ara, molt més. Ara bé, la presència de destacats valencians ocupant diversos seients en la taula presidencial en la sessió de clausura del Congrés és, per una part, una mostra de l'elevat valor simbòlic de la participació valenciana en l'esdeveniment científic, i per una altra, una prova de la incorporació dels valencians al procés de redreçament de la llengua catalana, fets aquests que perfectament podem considerar com a fruits de la llavor sembrada durant anys pels renaixentistes valencians, entre altres Teodor Llorente i Constatí Llombart.

Efectivament, si durant el període estricte de la Renaixença valenciana no s'hagueren assolit unes bases mínimes perquè arrelés en determinats sectors socials una preocupació i un interès per la recuperació de la llengua, mai no haguérem vist una participació valenciana en el Congrés de la Llengua Catalana tan digna, tant des del punt de vista personal com institucional. Com hem dit en un altre lloc, «que per-

sonatges com Llorente i Fullana i entitats com Lo Rat Penat o València Nova estigueren presents a Barcelona, tenia una significació importantíssima, més des del punt de vista simbòlic que científic, tot i que les conseqüències pràctiques foren més aviat escasses» (CLIMENT, 2007: 49).

Finalment, també hem d'advertir que tots els assistents acceptaren sense recels el qualificatiu de *catalana* per designar la llengua comuna entre catalans, valencians i mallorquins, aspecte que fins a aquell moment ben pocs valencians havien admès, ja que personatges com Llorente o Llombart, tot i que defensaven la unitat lingüística, preferien emprar el terme de *llemosí* per referir-se al conjunt de la llengua catalana.

JOSEP DANIEL CLIMENT
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Antoni M. BADIA I MARGARIT (1964): *Llengua i Cultura als Països Catalans*, Barcelona, Edicions 62.
- Emili CASANOVA HERRERO (1997): *L'aportació de la Vall d'Albaida al Diccionari Català-Valencià-Balear, a través de la correspondència de Mossèn Alcover (1902-1919)*, «Almaig. Estudis i documents», XIII, Ontinyent, ps. 34-43.
- (2006): *L'aportació a la llengua de Francesc Carreres Linyana (1882-1919, participant en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906*, «Estudis Baleàrics», núm. 82/83, ps. 111-128.
- Josep Daniel CLIMENT MARTÍNEZ (2003): *El Vocabulari valencià de paraules que deuen portar ç o ss del Pare Lluís Fullana*, «Almaig. Estudis i documents», XIX, Ontinyent, ps. 121-132.
- (2004): *L'obra lingüística de Lluís Fullana i Mira*, València, Editorial Denes.
- (2006a): *Cent anys del I Congrés de la Llengua*, «Levante-El Mercantil Valenciano, Posdata», València (13 d'octubre de 2006), p. 1.
- (2006b): *Lluís Fullana i el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, «Saó», núm. 312, València, ps. 22-24.
- (2007): *Les Normes de Castelló. L'interés per la llengua dels valencians al segle XX*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.

- Carme GREGORI I SOLDEVILA (1989): *La llengua a les primeres revistes del valencianisme polític*, dins Antoni FERRANDO (ed.), *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Àrea 7, Història de la llengua, vol. VIII, València, Institut de Filologia Valenciana, ps. 531-540.
- Antoni FERRANDO FRANCÉS (1988): *Presència valenciana al I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906)*, «Caplletra», núm. 4, València, Institut de Filologia Valenciana, ps. 167-178.
- (2006a): *El valencià i els valencians al I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906)*, «Estudis Baleàrics», núm. 82/83, ps. 137-152.
- (2006b): *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906): repercussions al País Valencià*, dins M. Pilar PEREA i Germà COLÓN (ed.), *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexions i projeccions*, Barcelona / Castelló de la Plana, PPU, ps. 103-138.
- Lluís GIMENO BETÍ (2006): *El Primer Congrés i València: la intervenció morfològica del Pare Fullana*, dins M. Pilar PEREA i Germà COLÓN (ed.), *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexions i projeccions*, Barcelona / Castelló de la Plana, PPU, ps. 139-153.
- Alfons LLORENÇ I GADEA (1989): *Lluís Fullana i la unitat de la llengua catalana*, dins Antoni FERRANDO (ed.), *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Àrea 7, Història de la llengua, vol. VIII, València, Institut de Filologia Valenciana, ps. 579-605.
- Maria Pilar PEREA (2006a): *El centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, catàleg de l'exposició, Barcelona, Biblioteca de Catalunya.
- (2006b): *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: una visió des de dins*, dins M. Pilar PEREA i Germà COLÓN (ed.), *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexions i projeccions*, Barcelona / Castelló de la Plana, PPU, ps. 65-88.
- Rafael ROCA RICART (2006): *Teodor Llorente i el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, «Saó», núm. 312, ps. 22-24.
- (2007): *Teodor Llorente, líder de la Renaixença Valenciana*, València, Publicacions de la Universitat de València.
- Mila SEGARRA I NEIRA (2006): *En el Centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, octubre de 1906: un impuls per a la codificació i estandarització de la llengua catalana*, Barcelona, «Estudis Romànics», núm. 28, ps. 249-265.
- Joan SOLÀ I CORTASSA (1977): *Del català incorrecte al català correcte*, Barcelona, Edicions 62.